JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

15 päivänä kesäkuuta 2000 [1]

1. Euroopan yhteisöjen komissio on EY:n perustamissopimuksen 181 artiklan (josta on tullut EY 238 artikla) nojalla nostamassaan kanteessa vaatinut yhteisöjen tuomioistuinta velvoittamaan TVR-Tecnologie Vetroresina SpA:n (jäljempänä vastaaja tai TVR), jonka se katsoo jättäneen sopimusvelvoitteensa täyttämättä, [2] palauttamaan komissiolle tietyt rahamäärät ja suorittamaan sille korvausta aiheutuneista vahingoista.

I Sopimus

2. Komissio teki 13.8.1991 vastaajana olevan yrityksen ja Brunelin yliopiston kanssa (jäljempänä Brunel) sovellettua metrologiaa ja kemiallisia analyysejä koskevaan Euroopan talousyhteisön tutkimus- ja kehitysohjelmaan liittyvän sopimuksen nro 3440/1/0/187/91/6-BCR-I(30). [3] Tämän sopimuksen tarkoituksena oli toteuttaa kuidunkelausmenetelmää käyttäen komponenttirakenteista valmistettujen tuotteiden mittausjärjestelmien ja -laitteiden tutkimushanke.

3. Nyt käsiteltävään asiaan välittömästi vaikuttavat sopimuslausekkeet ovat seuraavat:

— Hankkeen kesto oli 36 kuukautta sopimuksen allekirjoittamista seuraavasta kuukaudesta lukien (eli 1.9.1991—31.8.1994); viivästyksistä oli välittömästi ilmoitettava komissiolle (lauseke 2). TVR:n piti lähettää kuuden kuukauden välein selvitys hankkeen etenemisestä ja sen päätyttyä loppuselvitys saaduista tuloksista (lauseke 6.1).

— Komission rahoitusosuus (jonka enimmäismääräksi oli asetettu 584 000 ecua) porrastettiin hankkeen aluksi

1 — Alkuperäinen kieli: espanja.

2 — Ivan A. Gontšarovin romaanissa *Oblomov* kaksi henkilöä punoo salajuonen viedäkseen Ilja Iljitš Oblomovilta hänen omaisuutensa:
"Entä vuokrasopimus, vuokrasopimus! kerskasi Tarantjev.
— —
Mutta eivätpäs osaisi laatia sellaista vuokrasopimusta!
Totta on! Maistetaan, veikkoseni — —, sanoi Ivan Matvejevitš."
(Gontšarov, Ivan A., *Oblomov*, Rauma, 1991. Käännös Juhani Konkka, s. 432—433).

3 — 29 päivänä kesäkuuta 1988 tehty neuvoston päätös 88/418/ETY (EYVL L 206, s. 29).

suoritettavan 230 000 ecun ennakon jälkeen tietyin väliajoin kululaskelmien perusteella maksettaviin suorituksiin. Nimenomaisen sopimusmääräyksen mukaan komissio maksaisi suoritukset vastaajalle, joka olisi vastuussa näiden määrien välittömästä siirtämisestä yhteistyökumppanilleen (lauseke 4).

4. Sopimuspuolilla oli oikeus purkaa sopimus sen liitteen II (yleiset sopimusehdot) 8 kohdan mukaisista syistä. Käytännössä komissiolla oli kyseisen kohdan 2 alakohdan d alakohdan mukaan oikeus purkaa sopimus, jos jompikumpi sopimuskumppaneista tai molemmat jättäisivät täyttämättä jonkin sopimusvelvoitteistaan, elleivät ne voisi vedota järkeviin ja perusteltuihin teknisiin tai taloudellisiin syihin, ja jos ne eivät edelleenkään olisi täyttäneet niitä kuukauden kuluessa siitä, kun ne olisivat saaneet komissiolta kirjatulla kirjeellä niille osoitetun sopimusvelvoitteiden täyttämistä koskevan vaatimuksen.

5. Liitteessä II olevan 12 kohdan mukaan kaikki sopimusriidat kuuluvat Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan. Sopimuslausekkeen 11 mukaan riidat ratkaistaan Italian lainsäädännön perusteella.

II Tosiseikat

6. Komissio suoritti 20.9.1991 vastaajalle 230 000 ecun suuruisen ennakon, josta tämän piti edellä mainitun sopimuslausekkeen 4 mukaisesti siirtää 165 000 ecua Brunelille. Brunel ei kuitenkaan koskaan saanut kyseistä rahamäärää.

7. Komissio kehotti 26.3. ja 15.4.1993 päivätyillä kirjeillään TVR:ää suorittamaan kyseisen rahamäärän Brunelille ja varoitti tätä jälkimmäisessä kirjeessään siitä, että komissio purkaisi sopimuksen ja vaatisi ennakkosuorituksen takaisinmaksamista korkoineen, ellei TVR toimittaisi kuukauden sisällä todistetta vaaditun maksun suorittamisesta.

8. Komissio ilmoitti 26.5.1993 TVR:lle päätöksestään keskeyttää hankkeen rahoitus kokonaan kyseisestä päivästä lähtien.

9. Koska vaadittua rahamäärää ei ollut edelleenkään suoritettu Brunelille, komissio purki 31.1.1994 päivätyllä kirjeellään sopimuksen sen liitteessä II olevan 8 kohdan 2 alakohdan d alakohdan perusteella ja vaati TVR:ää palauttamaan 165 000 ecua kyseisen liitteen 8 kohdan 4 alakohdan mukaisesti laskettuine korkoineen.

Toisella samana päivänä päivätyllä kirjeellään komissio ilmoitti hylkäävänsä kuluja koskevan yhteenvedon, jonka TVR oli sille esittänyt 1.9.1992 ja 26.5.1993 väliseltä

ajalta, sekä kuluja koskevan loppulaskelman.

Samaan aikaan komissio ilmoitti Brunelille päätöksestään purkaa sopimus.

10. TVR lähetti komissiolle 24.2.1994 uuden kuluja koskevan loppulaskelman ja 15.3.1994 komission pyynnöstä täydentäviä asiakirjoja.

11. Komissio ilmoitti TVR:lle 6.4.1994 päivätyllä kirjeellä, etteivät tämän komissiolle toimittamat tiedot olleet riittäviä kuluja koskevan loppulaskelman perustelemiseksi. Se hyväksyi sen sijaan hankkeen ensimmäistä vuotta koskeneen yhteenvedon muutettuna ja osan toiseen vuoteen liittyvistä matkakuluista.

12. Näiden osatekijöiden perusteella komissio laski TVR:lle aiheutuneiden kulujen määräksi 37 386 ecua, joista 50 prosenttia (eli 18 693 ecua) kuului yhteisön vastattavaksi sopimuslausekkeen 3.2 perusteella. Heinäkuussa 1994 komissio vaati näin ollen TVR:ää palauttamaan sille tämän määrän ja sitä vastaavan ennakkosuorituksen osuuden (eli 65 000 ecua) välisen erotuksen eli 46 307 ecua. Vastaaja kiisti tämän kululaskelman oikeellisuuden 26.7.1994 päivätyssä kirjeessään ja vaati samalla sopimuksen tarkastuttamista tilintarkastajalla.

13. Komissio antoi 13.8.1993 sopimuksen täytäntöönpanon ensimmäistä vuotta (eli 1.9.1991 ja 31.8.1992 välistä ajanjaksoa) koskevan tilintarkastuksen Ernst & Young -yhtiön tehtäväksi.

14. Ernst & Young esitti 8.9.1994 tilintarkastuskertomuksensa. Sen mukaan 165 000 ecun siirtämisestä Brunelille ei ollut löytynyt mitään todisteita. Työvoimakulujen osalta tilintarkastajat ilmoittivat ensinnäkin, että komissiolle ilmoitettu työtuntimäärä oli pienempi kuin TVR:n tiedostoista ilmeni, ja toisaalta vastaaja oli laskenut vuonna 1992 käytetyt työtunnit vuonna 1991 voimassa olleen taulukon mukaisesti, minkä perusteella voitiin olettaa, että todelliset kulut olivat olleet suuremmat kuin komissiolle esitetyssä laskelmassa oli ilmoitettu.

Ernst & Young päätti kertomuksensa todeten, että sen mielestä sitä rahamäärää lukuun ottamatta, joka olisi pitänyt siirtää Brunelille, esitetyt kulut vastasivat TVR:n tiedostoista ilmenneitä kuluja ja olivat sopimusmääräysten mukaisia.

15. Komissio suoritti 30.9.1994 Brunelille 165 000 ecua varmistettuaan ensin yliopiston ilmoittamat kulut ja tutkittuaan työn, jonka se oli tehnyt sopimuksen täytäntöönpanemiseksi.

16. Komissio vaati 22.6.1995 päivätyllä kirjeellä virallisesti vastaajaa palauttamaan sille 203 775 ecua, johon sisältyi rahamäärä, joka sen oli pitänyt suorittaa Brunelille (165 000 ecua), korkoineen sekä 46 307 ecua eli TVR:n sopimuksen täytäntöönpanemiseksi todellisuudessa tekemän työn ja komission sille 20.9.1991 tekemän ennakkosuorituksen välinen erotus.

17. Koska TVR ei ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin, komissio pani yhteisöjen tuomioistuimessa vireille tämän oikeudenkäynnin, jossa se vaatii, että tuomioistuin määrää vastaajan palauttamaan komissiolle 211 307 ecua korkoineen ja maksamaan sille 20 000 ecun suuruisen vahingonkorvauksen sekä velvoittaa vastaajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

III Kanteen tutkittavaksi ottaminen

18. TVR väittää kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytysten puuttuvan, koska sopimukseen sovellettavan Italian oikeuden mukaan palautusvelvollisuus, johon siviililain (codice civile) 1458 §:ssä[4] viitataan, seuraa ainoastaan siinä tapauksessa, että tuomioistuin toteaa tuomiossaan sopimuksen purkautuneen sopimusvelvoitteiden laiminlyönnin vuoksi. Se väittää, että komissio ei voi vaatia sopimuksen täytäntöönpanemiseksi maksettujen suoritusten palautusta, koska se ei ole vaatinut yhteisöjen tuomioistuinta purkamaan sopimusta vastaajan sopimusvelvoitteiden laiminlyönnin vuoksi.

19. Komissio toteaa vastauksessaan ensinnäkin noudattaneensa menettelyä, josta sopimuksessa on määrätty, jotta sopimus voitaisiin purkaa sopimusvelvoitteiden laiminlyönnin vuoksi. Koska sopimus on jo purkautunut automaattisesti, ei ole mitään syytä pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta sitä koskevaa ratkaisua.

Tämän jälkeen komissio vetoaa Corte suprema di cassazionen Italian siviililain 1453 §:ään liittyvään sopimusten purkamista koskevaan oikeuskäytäntöön. Kyseisen oikeuskäytännön mukaan ei sen mielestä edellytetä sitä, että tahto purkaa sopimus sopimusvelvoitteiden laiminlyönnin vuoksi ilmenisi tuomioistuimessa nimenomaisesti esitetystä vaatimuksesta, koska tämä tahto voi sisältyä implisiittisesti muihin vaatimuksiin, joista purkamishake-

4 — Vastaaja siteeraa vastineessaan virheellisesti 1958 §:ää. Siviililain 1458 §:n sanamuoto on seuraava: "Sopimuksen purkamisella sopimusvelvoitteiden laiminlyönnin vuoksi on taannehtiva vaikutus sopimuspuoliin, paitsi jos kyseessä ovat jatkuvat tai määräajoin uusittavat sopimukset, jolloin purkamisen vaikutukset eivät ulotu jo toteutettuihin suorituksiin. Vaikka purkamisesta määrättäisiin nimenomaisesti sopimuksessa, se ei koske kolmansien osapuolten oikeuksia purkamista koskevien vaatimusten rekisteröimisestä johtuvia vaikutuksia lukuun ottamatta."

mus ilmenee, vaikka niiden sisältö olisikin erilainen. [5] Komission mukaan Corte suprema di cassazione on erityisesti todennut, että tahto purkaa sopimus voi implisiittisesti sisältyä vaatimukseen, jolla yksi sopimuspuolista vaatii tuomioistuimessa sopimusvelvoitteensa laiminlyöneen sopimuskumppanin velvoittamista palauttamaan sille sopimusta tehtäessä suoritettu rahamäärä. [6]

Tästä syystä se on vaatinut yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan sopimuksen tulleen tosiasiallisesti puretuksi, vaikka se pitääkin sitä tarpeettomana, koska purkautumisen toteamista koskeva vaatimus sisältyy joka tapauksessa implisiittisesti maksettujen määrien palautusta ja vahingonkorvausta koskeviin vaatimuksiin.

20. Asiassa komissio vastaan SNUA antamassaan tuomiossa, [7] johon palaan jäljempänä, yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi samanlaisen oikeudenkäyntiväitteen selvitettyään ensin, että komissio oli pätevästi purkanut sopimuksen yksipuolisesti. [8] Tästä oikeuskäytännöstä ilmenee, että on selvitettävä, onko komission TVR:n kanssa tekemä sopimus purkautunut automaattisesti sillä perusteella, että TVR on laiminlyönyt sopimusvelvoitteensa.

21. Komission mukaan sopimus on purkautunut siihen sisältyvän purkulausekkeen mukaisesti. Vaikka vastaaja ei ole vedonnut tämän lausekkeen pätemättömyyteen, on mielestäni asianmukaista esittää siitä joitain huomautuksia.

A *Sopimuksen purkulausekkeen pätevyys*

22. Purkulausekkeita säännellään Italian siviililain 1456 §:ssä, [9] jonka perusteella sopimuspuolilla on mahdollisuus sopia nimenomaisesti siitä, että sopimus purkautuu automaattisesti, jos *tietty sopimusvelvoite laiminlyödään*. Corte suprema di cassazionen oikeuskäytännön mukaan kahden edellytyksen on täytyttävä, jotta sopimuspuoli voi purkaa sopimuksen yksipuolisesti purkulausekkeeseen vedoten: lausekkeen on oltava pätevä ja sopimuksen täytäntöönpanematta jäämisen on johduttava vastapuolesta.

23. Ensimmäisen edellytyksen osalta Corte suprema di cassazione on tulkinnut Italian siviililain 1456 §:ää siten, että jotta purkulauseke voisi olla pätevä, siinä on viitattava tiettyihin sopimuksesta seuraaviin velvoitteisiin, ja lausekkeita, joissa viita-

5 — Corte suprema di cassazionen tuomio nro 4591, 15.7.1980.

6 — Corte suprema di cassazionen tuomiot nro 3217, 4.10.1976; nro 4591, 15.7.1980 ja nro 1908, 22.2.1992.

7 — Asia C-69/97, komissio v. SNUA, tuomio 27.4.1999 (Kok. 1999, s. I-2363).

8 — Tämä ei ole ainoa asia, jossa yhteisöjen tuomioistuin on antanut ratkaisun maksettujen suoritusten palauttamista ja vahingonkorvausta koskevasta komission vaatimuksesta, joka on esitetty ilman, että komissio olisi ensin pyytänyt yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan sopimuksen purkautuneen toisen sopimuspuolen sopimusvelvoitteiden laiminlyönnin vuoksi: ks. asia C-334/97, komissio v. Montorio, tuomio 10.6.1999 (Kok. 1999, s. I-3387) ja asia C-65/97, komissio v. Cascina Laura ja Gariboldi, tuomio 25.2.1999 (Kok. 1999, s. I-1017).

9 — Kyseinen säännös kuuluu seuraavasti: "Sopimuspuolet voivat sopia nimenomaisesti siitä, että sopimus purkautuu, jos tiettyä sopimusvelvoitetta ei täytetä sovitulla tavalla. Siinä tapauksessa purkautuminen tapahtuu automaattisesti, kun sopimuspuoli ilmoittaa toiselle sopimuspuolelle aikovansa turvautua purkulausekkeeseen."

taan yleisesti kaikkien sopimusvelvoitteiden laiminlyöntiin, on pidettävä "muodollisina" ja tästä syystä tehottomina.[10] Sopimuspuolilla ei ole tällaisten muodollisten lausekkeiden perusteella oikeutta purkaa sopimusta yksipuolisesti, vaan niiden on käännyttävä tuomioistuimen puoleen.

24. Jos komission TVR:n kanssa tekemän sopimuksen purkulauseketta tarkastellaan Corte suprema di cassazionen oikeuskäytännön valossa, sitä voidaan pitää muodollisena lausekkeena. Kuten olen jo todennut, komissio pidätti itsellään oikeuden purkaa sopimus, jos jompikumpi sopimuskumppaneista tai molemmat niistä laiminlöisivät *jonkin sopimusvelvoitteistaan.*

25. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella voidaan mielestäni kuitenkin katsoa komission ja TVR:n välisen sopimuksen täyttävän edellytyksen, jonka mukaan velvoitteen, jonka laiminlyönti voi olla peruste sopimuksen purkamiselle, on oltava erityisesti määritelty.

26. Edellä mainitussa asiassa komissio vastaan SNUA purkulauseke, jonka komissio ja vastaajana ollut yritys olivat sisällyttäneet sopimukseen, johon myös sovellettiin Italian oikeutta, oli laadittu eri tavalla, koska sen mukaan komissio voi aina purkaa "sopimuksen, mikäli sopimuspuoli ei täytä jotakin sopimuksen mukaista velvoitettaan, *ja erityisesti mikäli 4.3 kohdan määräyksiä ei noudateta* — — ".[11] Tämän viimeksi mainitun täsmennyksen perusteella yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että purkulauseke oli sen Corte suprema di cassazionen oikeuskäytännössä asetetun edellytyksen mukainen, jonka mukaan velvoitteesta, jonka laiminlyönti voi olla peruste sopimuksen purkamiselle, oli nimenomaisesti sovittava, jotta Italian siviililain 1456 §:ää voitaisiin soveltaa.

27. Vastaajana ollut yritys kuitenkin väitti, että kuten komissio oli myöntänyt, sopimuksen täytäntöönpanematta jääminen johtui ylivoimaisesta esteestä, joten sen ei voitu katsoa menetelleen tuottamuksellisesti eikä sopimukseen sisältynyttä nimenomaista purkulauseketta, jonka soveltaminen edellytti sitä, että sopimuksen täytäntöönpanematta jääminen johtuisi jommankumman sopimuspuolen laiminlyönnistä, voitu soveltaa siihen.

28. Yhteisöjen tuomioistuin ei hyväksynyt tätä perustetta vaan katsoi, että sopimuksen purkulausekkeesta seurasi, että oikeus purkaa sopimus yksipuolisesti ei edellyttänyt toisen sopimuspuolen tuottamusta vaan ainoastaan sitä, että tiettyjä sopimusvelvoitteita ei ollut täytetty, aiheutuipa tämä mistä tahansa.

10 — Ks. esim. Corte suprema di cassazionen tuomiot nro 3119, 23.5.1985 (Rep. Giur. it., *Obbligazioni e contratti*, nro 393) ja nro 5169, 2.6.1990 (Rep. Giur. it., *Obbligazioni e contratti*, nro 447). Italian oikeuskirjallisuus näyttää olevan tältä osin yksimielinen: ks. esim. Mosco, L., *La risoluzione del contratto per inadempimento*, Casa editrice Dott. Eugenio Jovene, 1950, s. 196—201 sekä Sacco, R. ja De Nova, G., *Trattato di diritto civile*, Unione Tipografico — Editrice Torinese, Torino, s. 624.

11 — Kursivointi tässä. Sopimuksen 4.3 kohta koski selvityksiä, joita sopimuskumppani oli sitoutunut lähettämään komissiolle tietyin väliajoin.

Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi seuraavaa: "Vaikka pitääkin paikkansa, että Corte suprema di cassazionen oikeuskäytännön mukaan Italian siviililain 1456 §:n mukaisiin nimenomaisiin purkulausekkeisiin vetoaminen edellyttää, että sopimuspuolen velvoitteiden täyttämättä jääminen on johtunut tästä itsestään, on sopimuspuolilla tästä huolimatta kyseisen lain 1322 §:n mukaan sopimusvapauden mukaisesti oikeus päättää vapaasti sopimuksen sisällöstä lain asettamissa rajoissa. Sopimuspuolet voivat siten ottaa sopimukseen sellaisen purkuehdon, jossa ei edellytetä täyttämättä jäämisen johtuneen sopimuspuolesta, ja poiketa näin Italian sopimusoikeuden yleisestä järjestelmästä". [12]

29. Yhteisöjen tuomioistuin arvioi, että sopimuspuolten aikomus määrätä sopimuksen purkamista koskevista erityissäännöistä vaikutti ilmeiseltä, kun otettiin huomioon eritoten yhteisön ja siltä tukea saaneen yrityksen välinen erityissuhde sekä komission mahdollisuudet seurata hankkeen toteuttamista käytännössä, ja niihin läheisesti liittynyt toisen sopimuspuolen velvollisuus antaa selontekoja sopimuksen 4.3 kohdan mukaisesti. Tästä syystä yhteisöjen tuomioistuin totesi, että komissio oli voinut perustellusti nojautua sopimuksen purkulausekkeeseen sopimuksen purkamiseksi.

30. Mielestäni perusteita, joita yhteisöjen tuomioistuin on soveltanut sopimuksen täytäntöönpanematta jäämisen johtumista sopimuspuolesta koskevan edellytyksen osalta, voidaan soveltaa myös edellytykseen, joka Italian oikeudessa on asetettu purkamislausekkeille eli jonka mukaan purkulausekkeissa on määritettävä ne sopimusvelvoitteet, joihin niitä sovelletaan.

31. Voidaan siis katsoa, että kun otetaan huomioon komission ja tuensaajayrityksen välisten suhteiden erityislaatuisuus, [13] sopimuspuolet ovat käyttäneet Italian siviililain 1322 §:ssä niille annettua sopimusvapautta ja vapaasti määränneet sopimuksessa, että *jonkin* sopimusvelvoitteen laiminlyönti TVR:n toimesta antaisi komissiolle oikeuden purkaa sopimus yksipuolisesti sovellettavista Italian oikeussäännöistä riippumatta. Selvyys ja täsmällisyys, jolla sopimuspuolet ovat määränneet sopimuksessa menettelytavasta ja seurauksista sen tapauksen varalta, että komissio haluaa purkaa sopimuksen TVR:n sopimusvelvoitteiden laiminlyönnin vuoksi, tukevat tätä arviota, kun otetaan huomioon erityisesti periaate, jonka mukaan sopimuksen on katsottava tehdyn

12 — Edellä alaviitteessä 7 mainittu asia komissio v. SNUA, tuomion 23 kohta.

13 — Professori Draettan tätä koskeva näkemys on mielenkiintoinen, sillä hän katsoo, että yhteisön yksityisten kanssa tekemiä sopimuksia olisi pidettävä *kansainvälisinä sopimuksina*, joiden osalta Italian oikeuskäytännössä hyväksytään se, että sopimuspuolet sopivat siitä, ettei tiettyjä pakottaviakaan jonkin sopimuspuolen tai tuomioistuimen kansallisen lain (lex fori) sääntöjä sovelleta (kuten määräävän aseman väärinkäyttöä merkitsevien lausekkeiden nimenomaista hyväksymistä koskevia Italian siviililain 1341 ja 1342 §:n säännöksiä) (Draetta, U., "Corte di Giustizia CEE e contratti internazionali: l'art. 181 del Trattato di Roma", *Diritto del commercio internazionale*, Giuffrè, Milano, 1989). Sopimus, jonka komissio on allekirjoittanut TVR:n kanssa, ja erityisesti sen liite II on ominaisuuksiltaan kaikilta osin todellakin sellainen, jota kansainvälisessä kaupassa on tapana kutsua "itseään sääteleväksi sopimukseksi" eli sopimukseksi, jossa sopimuspuolet sääntelevät yksityiskohtaisesti sopimuksen täytäntöönpanoon ja purkamiseen ("termination by default") sovellettavia määräyksiä (ks. Bianchi, M. ja Saluzzo, D., *I contratti internazionali*, Il Sole 24 Ore, Milano, 1997).

vilpittömässä mielessä ja johon komissio on vastauksessaan viitannut. [14]

32. Seuraavaksi on selvitettävä, onko vastaaja todellisuudessa laiminlyönyt sopimusvelvoitteensa, kuten väitetään, eli onko se jättänyt siirtämättä 165 000 ecua Brunelille, ja tämän jälkeen tutkittava, onko komissio noudattanut välityslausekkeen mukaista menettelyä.

14 — Tämän selvityksen täydentämiseksi on mielestäni asianmukaista huomauttaa siitä, että komission voidaan mielestäni myös Italian siviililain 1454 §:n perusteella katsoa purkaneen sopimuksen pätevästi. Kyseisen säännöksen mukaan sopimuspuoli voi vaatia kirjallisesti toista, sopimusvelvoitteensa laiminlyönyttä sopimuspuolta täyttämään velvoitteensa kohtuullisessa määräajassa ja varoittaa siitä, että muussa tapauksessa sopimus purkautuu automaattisesti määräajan päätyttyä. Jotta sopimus purkautuisi yksipuolisesti 1454 §:n perusteella, seuraavien edellytysten on täytyttävä: sopimusvelvoitteiden täyttämistä on vaadittava kirjallisesti; vaatimuksen esittävän sopimuspuolen on asetettava tietty kohtuullinen määräaika, joka ei lähtökohtaisesti voi olla lyhyempi kuin 15 päivää, ja sen on ilmoitettava nimenomaisesti tahdostaan purkaa sopimus, mikäli toinen sopimuspuoli ei täytä velvoitteitaan määräajassa.

Italian oikeuden mukaan tuomioistuin selvittää tällaisissa tapauksissa vain sen, täyttyvätkö edellä mainitut edellytykset, johtuuko sopimuksen täytäntöönpanematta jääminen sopimuspuolesta, jolle vaatimus on esitetty, sekä, toisin kuin tilanteissa, joissa purkaminen perustuu nimenomaiseen purkulausekkeeseen, voidaanko tätä sopimusvelvoitteiden laiminlyöntiä pitää merkittävänä Italian siviililain 1455 §:n kannalta. Kuten purkulausekkeidenkin yhteydessä, tuomioistuimen ratkaisulla ainoastaan todetaan sopimuksen purkautuminen mutta ei varsinaisesti pureta sitä, koska sopimus purkautuu automaattisesti heti kun mainitut edellytykset ovat täyttyneet.

Mielestäni kirjeeseen, jonka komissio lähetti vastaajalle 15.4.1993, sisältyvä vaatimus täyttää kaikki Italian siviililain 1454 §:ssä esitetyt muotovaatimukset. Lisäksi on katsottava, että myös edellytys, jonka mukaan sopimuksen täytäntöönpanematta jäämisen on johduttava sopimusvelvoitteensa laiminlyöneestä sopimuspuolesta, täyttyy tässä tapauksessa. Lopuksi on todettava edellytyksestä, joka liittyy siihen, että TVR:n sopimusvelvoitteiden laiminlyönnillä on oltava merkitystä sopimuksen yleisen rakenteen kannalta, että on kiistatonta, että velvollisuutta siirtää vastaajan sopimuskumppanille suoritus, joka oli tarkoitettu Brunelin yliopistolle korvaukseksi sopimuksen perusteella tehdystä työstä, on pidettävä olennaisena velvollisuutena, jonka laiminlyönnin vuoksi komissiolla saattoi olla oikeus purkaa sopimus yksipuolisesti.

B *Vastaajan sopimusvelvoitteiden laiminlyönti*

33. TVR väittää vastineessaan, että niistä 230 000 ecusta, jotka komissio siirsi Torinon Istituto bancario San Paoloon, pankki hyvitti 65 000 eculla vastaajan tiliä ja siirsi 165 000 ecua suoraan Brunelille. Brunel ei ole kuitenkaan koskaan saanut tätä suoritusta, koska tietyt saajaa koskevat tiedot (eli pankin nimi ja tilitiedot) puuttuivat. TVR väittää ryhtyneensä erilaisiin toimenpiteisiin selvittääkseen, mihin tämä rahamäärä oli päätynyt, mutta tuloksetta. Se lisää lopettaneensa 31.10.1993 yhteistyön kyseisen rahalaitoksen kanssa ja nostaneensa kanteen sitä vastaan sillä perusteella, että rahalaitos oli veloittanut sen tililtä suhteettoman suurta korkoa. Vastaajan mielestä komission pitäisi tiedustella Istituto bancario San Paololta, mitä kyseiselle rahamäärälle on tapahtunut, ja vaatia sitä palauttamaan rahamäärä komissiolle, koska Istituto bancario San Paolo on sen mukaan "todennäköisesti pitänyt sen itsellään sen ja TVR:n välisen oikeusriidan vuoksi".

34. On ilmeistä, ettei TVR ole täyttänyt sopimusvelvoitteitaan, koska sopimusehtojen mukaan TVR:n piti luovuttaa toiselle sopimuskumppanille komissiolta tätä tarkoitusta varten saamansa varat. On näet kiistatonta, että komission sille suorittamat 165 000 ecua, jotka piti välittömästi siirtää Brunelille, eivät koskaan saapuneet perille. TVR oli vastuussa siirron toteuttamisesta, eikä se, että kolmas henkilö (rahalaitos),

jonka tehtäväksi TVR oli omasta aloitteestaan antanut kyseisen siirron toteuttamisen, suorittaa paremmin tai heikommin tehtävänsä, vapauta sitä tämän sopimusvelvoitteen laiminlyöntiä koskevasta vastuusta.

35. Nimenomaan TVR oli Brunelille ja komissiolle vastuussa kyseisen rahamäärän siirtämisestä. Vaikka kyseinen yritys päätti antaa tämän pankin tehtäväksi ja pankki pahimmassa tapauksessa toimi petollisesti sitä kohtaan, se on tästäkin huolimatta edelleen vastuussa komissiolle ja Brunelille. TVR voisi vaatia pankilta korvausta vahingosta, jota se mahdollisesti katsoo kärsineensä, mutta se ei voi vedota kolmannen, pääsopimuksen ulkopuolisen osapuolen laiminlyöntiin perustellakseen omaa objektiivista sopimuspuolia kohtaan olevien velvoitteiden laiminlyöntiään.

36. Tämän perusteella teen sen päätelmän, että sopimusvelvoitteita on rikottu ja että vastaaja on vastuussa sopimusrikkomuksesta.

C *Purkulausekkeen mukaisen vaatimuksen esittäminen*

37. Mielestäni on kiistatonta, että komissio on noudattanut tarkasti sopimuksen liitteessä II olevan 8 kohdan 2 alakohdan d alakohdan mukaista sopimuksen purkamista koskevaa menettelyä. Komissio on esittänyt vastaajalle vaatimuksen 15.4.1993 päivätyllä kirjatulla kirjeellä. Se kehotti kirjeessään TVR:ää täyttämään sopimusvelvoitteensa kuukauden kuluessa ja varoitti siitä, että jos se ei menettelisi näin, sopimus purkautuisi purkulausekkeen mukaisesti. Koska vastaaja ei noudattanut tätä vaatimusta sille asetetussa määräajassa, sopimus purkautui automaattisesti. Tähän lisättäköön, että vaikka purkulausekkeessa ei ollut asiaa koskevaa määräystä, komissio vahvisti sopimuksen purkautumisen myöhemmällä, 31.1.1994 päivätyllä kirjeellä.

38. Edellä esitetyistä syistä katson, että komission TVR:n kanssa tekemä sopimus on purkautunut sopimukseen sisältyneen purkulausekkeen mukaisesti. Edellä siteeraamani yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti vastaajan esittämä oikeudenkäyntiväite on hylättävä, sillä koska sopimus oli jo purkautunut, komissiolla on oikeus vaatia tekemiensä suoritusten palautusta ja korvausta sille aiheutuneesta vahingosta, ilman että sen olisi ensin pitänyt nostaa kanne sopimuksen purkamiseksi tuomioistuimessa.

IV Kanteen asiakysymys

A *Brunelilta saamatta jääneen rahamäärän palautus*

39. Komissio vaatii yhteisöjen tuomioistuinta velvoittamaan TVR:n palauttamaan komissiolle 165 000 ecun suuruisen ennakon, joka oli suoritettu sille, koska se koordinoi sopimuksen täytäntöönpanoa, ja joka sen olisi pitänyt siirtää Brunelille.

40. Edellä 34—36 kohdassa esittämäni perusteella voin käsitellä asiaa tältä osin lyhyesti. On katsottava, että TVR on vastuussa siitä, että 165 000 ecun suoritusta ei siirretty Brunelille, ja että sen puolustukseksekseen esittämiä selityksiä ei voida hyväksyä.

41. Katson siis, että tämä kanteen osa on perusteltu ja että yhteisöjen tuomioistuin voi hyväksyä komission vaatimuksen, koska komissio on noudattaakseen Brunelille antamaansa sitoumusta joutunut maksamaan 165 000 ecun suorituksen toiseen kertaan suoraan sille. [15]

15 — Tietyistä euron käyttöön ottamiseen liittyvistä säännöksistä 17 päivänä kesäkuuta 1997 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1103/97 (EYVL L 162, s. 1), 2 artiklan 1 kohdan mukaan viittaus ecuun on päävaatimuksen kohteena olevan määrän ja korkoja koskevan vaatimuksen osalta korvattava viittauksella euroon siten, että yksi ecu vastaa yhtä euroa.

B *Suoritetun ennakon osan palautus*

42. Komissio vaatii myös 46 307 ecun palautusta. Tämä määrä vastaa eroa TVR:n todellisten kulujen ja sen rahamäärän välillä, joka suoritettiin ennakkona kyseiselle yritykselle, eli 65 000 ecua.

43. Tätä määrää laskiessaan komissio on hyväksynyt seuraavat TVR:n esittämään kululaskelmaan sisältyneistä kulueristä:

— 46 675 000 Italian liiraa (ITL) työvoimakuluja

— 3 270 538 ITL matkakuluja 1.9.1991 ja 3.8.1992 väliseltä ajalta ja 5 092 963 ITL matkakuluja toiselta vuodelta

— 2 396 031 ITL materiaalikuluja

— 623 391 ITL sekalaisia kuluja ja

— 11 667 000 ITL yleiskuluja.

Näiden eri kuluerien summa on 69 724 923 ITL, joista komission on maksettava 50 prosenttia eli 34 862 461 ITL, mikä vastaa 18 693:a ecua. Koska se oli maksanut aikanaan ennakkona 65 000 ecua, erotus on siis 46 307 ecua.

44. Vastaus, jonka TVR on esittänyt tältä osin vastineessaan, on erittäin epätäsmällinen: se toteaa ainoastaan Ernst & Youngin korostaneen tilintarkastuskertomuksessaan, että TVR:n laskemat työtunnit vastasivat täysin tehtyä työtä ja sen todellisia kustannuksia. Se on lisännyt, että kyseisen kertomuksen mukaan työtunnin kustannukset oli aliarvioitu, koska ne laskettiin vuonna 1991 käytetyn eikä vuonna 1992, jolloin työ tehtiin, sovelletun taulukon mukaan. Se päättelee tästä, että vaatimuksen toinen osa on ilmeisen perusteeton.

45. Mielestäni Ernst & Youngin tekemästä tarkastuksesta on hyvin vähän hyötyä ratkaistaessa tätä komission vaatimusta. Kyseinen tarkastus koskee yksinomaan ensimmäistä sopimusvuotta (eli ajanjaksoa 1.9.1991—31.8.1992), kun sopimuspuolten välinen riita koskee toiseen vuoteen liittyviä kuluja (eli 1.9.1992 ja 26.5.1993 välisenä aikana syntyneitä kuluja). [16]

16 — Komission asiamies on esittänyt suullisessa käsittelyssä, että tilintarkastus koski yksinomaan ensimmäistä sopimusvuotta, koska sillä hetkellä kun tilintarkastaja asetettiin tehtäväänsä, ainoat TVR:n esittämät kululaskelmat koskivat kyseistä ajanjaksoa.

46. Vastaaja toteaa vastauksessaan, että komissio ei ole näyttänyt millään tavoin toteen, että työtuntimääriä olisi liioiteltu. Mielestäni on ennen kaikkea varmistettava, onko TVR perustellut riittävästi tapaa, jolla se on laskenut työvoimakulut.

47. Asiakirja-aineistosta ilmenee, että TVR esitti 30.11.1993 kululaskelman toiselta sopimusvuodelta. [17] Komissio hylkäsi tämän laskelman 31.1.1994 päivätyllä kirjeellä muun muassa sillä perusteella, että 15.3.1993 Brysselissä pidetyssä kokouksessa oli sovittu sopimuskumppanien kanssa siitä, että se lakkaisi kyseisestä päivästä lähtien rahoittamasta tiettyjä sopimuksen mukaisia töitä ja että sopimuskumppaneiden olisi rajoituttava yksinomaan viemään kannattavuustutkimus päätökseen. [18] Komissio pyysi näin ollen vastaajaa toimittamaan yksityiskohtaiset tiedot 1.9.1992 ja 15.3.1993 välisenä aikana sekä viimeksi mainitun päivän ja sopimuksen purkamisen 26.5.1993 välisenä aikana tehdyistä töistä voidakseen selvittää, oliko sopimusta noudatettu.

48. Vastaaja vastasi tähän kirjeeseen 24.2.1994 ja esitti kuluja koskevan loppulaskelman koko sopimuksen voimassaoloajalta toimittamatta kuitenkaan komis-

17 — Komissio ja, mikä yllättävintä, myöskään vastaaja, eivät ole katsoneet tarpeelliseksi tämän kululaskelman esittämistä yhteisöjen tuomioistuimelle.

18 — Tältä osin nimenomaan komissio toimii yllättävällä tavalla, kun se ei ole esittänyt kyseisen kokouksen pöytäkirjaa yhteisöjen tuomioistuimelle. Brunelin laatima muistio, jonka vastaaja on esittänyt, vahvistaa kuitenkin pääpiirteissään komission väitteen.

sion pyytämiä tietoja. Tästä syystä komissio uudisti pyyntönsä 10.3.1994 päivätyssä kirjeessään.

49. Vastaaja lähetti 15.3.1994 komissiolle uuden asiakirjan, jossa oli esitetty toista vuotta koskeviin matkakuluihin liittyvät tiedot mutta ei mitään työvoimakuluihin liittyviä tietoja. Tästä syystä komissio ilmoitti TVR:lle 6.4.1994 päivätyssä kirjeessään hyväksyvänsä toiselta vuodelta yksinomaan matkakulut mutta hylkäävänsä työvoimakulut, joiden osalta vastaaja ei ollut toimittanut pyydettyjä selvityksiä. Vastaaja ilmaisi tyytymättömyytensä tähän päätökseen 26.7.1994 päivätyssä kirjeessään mutta ei edelleenkään täsmentänyt toista sopimusvuotta koskevia työvoimakuluja.

50. Jotta yhteisöjen tuomioistuin voisi antaa ratkaisun tästä komission vaatimuksesta, sen on nojauduttava asianosaisten asiakirja-aineistoon toimittamiin asiakirjoihin. Niistä käy ilmi vain se, että huolimatta toistuvista kehotuksista, joita komissio oli osoittanut vastaajalle,[19] vastaaja ei missään vaiheessa toimittanut riittäviä tietoja toisen sopimusvuoden aikana toteutetuista töistä. Tästä syystä katson komission menetelleen perustellusti hylätessään TVR:n esittämät luvut, ja näin ollen myös tämä vaatimus on hyväksyttävä.

C Korot

51. Sopimuksen liitteessä II olevan 8 kohdan 4 alakohdan mukaan sopimuksen purkautuessa sopimusvelvoitteensa laiminlyönyt sopimuspuoli joutuu paitsi palauttamaan komission sille ennakkoina maksamat suoritukset myös maksamaan kyseisille suorituksille niiden vastaanottamispäivästä lähtien kertyneet korot. Sovellettava korkokanta on Euroopan raha-asiain yhteistyörahaston ecumääräisissä operaatioissaan käyttämä korko, sellaisena kuin se on julkaistuna kunkin kuukauden ensimmäisenä työpäivänä, korotettuna 2 prosenttiyksiköllä.

52. Näin ollen komissio vaatii koron maksamista 211 307 eculle (joka on TVR:lle Brunelia varten suoritetun 165 000 ecun ja 46 307 ecun eli ennakkosuorituksen ja TVR:n todentamien kulujen välisen erotuksen summa) 12 prosentin korkokannalla 21.12.1991 lähtien,[20] eli 69,47 ecua päivältä. Vastaaja ei ole esittä-

19 — Sopimuksen liitteessä II olevassa 36 kohdan 4 alakohdassa määrätään otsikolla "Kulujen todentaminen", että sopimuskumppaneiden on toimitettava komission pyynnöstä kohtuullisessa ajassa kaikki tarvittavat tiedot sopimuksen asianmukaiseksi hallinnoimiseksi.

20 — Komissio on laskenut TVR:n saaneen ennakkosuorituksen kolme kuukautta maksumääräyksen (joka on päivätty 20.9.1991) jälkeen.

nyt mitään perusteluja tältä osin, koska se on ainoastaan kiistänyt palauttamista koskevan päävelvoitteen.

53. Koska TVR:n on mielestäni palautettava edellä mainittu määrä komissiolle päävelvoitteen perusteella, sama päätelmä pätee täydentävään velvoitteeseen — josta sopimuspuolet ovat nimenomaisesti sopineet — eli siihen liittyvien korkojen maksamiseen. [21]

D *Vahingonkorvaus*

54. Lopuksi komissio vaatii yhteisöjen tuomioistuinta velvoittamaan TVR:n maksamaan sille korvausta vahingosta, joka sille on aiheutunut sopimuksen täytäntöönpanematta jäämisen vuoksi. Komission mukaan vahingot ovat seuraavat:

— Sen useat virkamiehet ovat käyttäneet runsaasti työtunteja vastaajan toiminnan valvontaan ja asiaa koskevien sopimusehtojen mukaisesti säännöllisin väliajoin toimitettavien kertomusten pyytämiseen. [22]

— Komissio on joutunut käyttämään tilintarkastusyrityksen palveluja ja pyytämään sitä tarkastamaan TVR:n tekemän työn kirjanpidolliselta kannalta.

— Komissio ei ole kyennyt hyödyntämään sopimuksen liitteessä II olevan 19 kohdan mukaisia etuja, jotka liittyvät rahoitetuista tutkimuksista saatujen tietojen tai patenttien hyväksikäyttöön.

— Koska komissio on tehnyt sopimuksen sellaisen oikeushenkilön kanssa, joka ei ole täyttänyt sopimusvelvoitteitaan, komissiolle on aiheutunut vahinkoa sen vuoksi, että se on menettänyt uskottavuuttaan kaikkien sellaisten henkilöiden silmissä, jotka saattaisivat olla kiinnostuneita tekemään sopimuksia sen kanssa.

55. Komissio arvioi näistä eri vahingoista maksettavan kokonaiskorvauksen määräksi 20 000 ecua, ellei yhteisöjen tuomioistuin arvioi asiaa toisin Italian siviililain 1226 §:n perusteella, jossa säädetään, että jos vahingon tarkkaa määrää ei kyetä

21 — Istunnossa esittämääni kysymykseen vastaajan edustaja vastasi olevansa komission kanssa samaa mieltä sopimuksen liitteessä II olevan 8 kohdan 4 alakohdan toisen alakohdan tulkinnasta, eli siitä, että siinä säädetään *kiinteästä* korosta sopimuksen purkautumisen varalta. Koska sopimuspuolet ovat tältä osin yhtä mieltä, ei ole tarpeen tutkia tätä kysymystä tarkemmin, vaikka tämän lausekkeen sanamuoto antaisi mielestäni ehkä mahdollisuuden toisenlaiseen tulkintaan.

22 — Komissio laskee tästä syystä menetettyjen työtuntien määräksi 56 tuntia virkamiestä kohden. Jos työtunnin hinnaksi lasketaan 52 ecua/tunti, saadaan tulokseksi 2 912 ecua (vaikka komissio on erehdyksessä ilmoittanut kannekirjelmässään 2 925 ecua).

vahvistamaan, tuomioistuimen on arvioitava se kohtuulliseksi määräksi.

56. Näistä kaikista vahingoista — joiden todenperäisyyden vastaajana oleva yritys kiistää — on mielestäni hyväksyttävä ainoastaan toinen ja mahdollisesti kolmas. Kaksi muuta on hylättävä seuraavista syistä:

a) Työaikaa, jonka komission virkamiehet ovat joutuneet käyttämään tehtäväänsä sopimusten purkamista edeltävän ajanjakson aikana, ei voida pitää vahinkona: toimielimen allekirjoittamien sopimusten seuranta kuuluu heidän normaaleihin tehtäviinsä. Komission ja TVR:n välisen sopimussuhteen vaiheet eivät vaikuta tältä osin niin poikkeuksellisilta, että ne olisivat vaatineet suhteettoman suurta huomiota verrattuna muihin hallinnollisiin tehtäviin, joista korvausta voitaisiin maksaa. Sopimuksen purkamisen jälkeisen ajan osalta yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut, että asianosaisille oikeudenkäyntimenettelystä aiheutuneita kuluja ei voida sellaisenaan missään tapauksessa pitää oikeudenkäyntikuluista erillään korvattavana vahinkona. [23]

23 — Edellä alaviitteessä 8 mainitun asiassa komissio v. Montorio annetun tuomion 54 kohta.

b) Se, että yksi nyt käsiteltävän kaltaisen sopimussuhteen osapuolista ei noudata kaikkia velvoitteitaan ja että tällainen laiminlyönti johtaa sopimuksen purkautumiseen, ei missään tapauksessa aiheuta "uskottavuuden menetystä" kolmansiin osapuoliin nähden.

57. Mikään ei lähtökohtaisesti estä hyväksymästä korvausvaatimusta, joka koskee mahdollisten rahoitetuista tutkimuksista saadun tietämyksen tai sen perusteella saatujen patenttien hyväksikäytöstä johtuvien etujen menetystä. On kuitenkin korostettava, että tässä tapauksessa nämä edut ovat täysin hypoteettisia, koska kantaja ei ole esittänyt mitään täsmennyksiä tältä osin. Komissio viittaa näet niihin täysin yleisesti ja abstraktisti esittämättä konkreettista näyttöä, jonka perusteella voitaisiin edes summittaisesti arvioida saamatta jäänyttä hyötyä. Vaikka yhteisöjen tuomioistuin antaisikin Italian siviililain 1226 §:n perusteella ratkaisun kohtuullisen arvion mukaan, se ei näin ollen kykenisi esittämään siitä arviota, vaan sen pitäisi pikemminkin määrittää vahingot "sormituntumalla".

58. Sitä vastoin palkkio (6 610 ecua), jonka komissio on maksanut Ernst & Youngille tilintarkastusta koskeneen sopimuksen mukaisesti, on riittävän varma, jotta voidaan määrittää sopimussuhteiden

lopullinen saldo. Tämä kuluerä on määrättävä vastaajan vastattavaksi, koska se on pyrkinyt välttelemään asioiden selvittämistä sopimuksen purkamisen jälkeen eikä ole todentanut suurta osaa kuluista, joihin se on vedonnut. Lisäksi TVR ei ole esittänyt vastineessa eikä vastauksessa väitteitä tästä vahingonkorvausvaatimuksen osasta.

V Oikeudenkäyntikulut

59. Koska kanne on hyväksyttävä lähes kaikilta osin ja kantaja on esittänyt oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevan vaatimuksen, vastaaja on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

VI Ratkaisuehdotus

60. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin hyväksyisi nyt käsiteltävän kanteen olennaisilta osin ja velvoittaisi vastaajana olevan yrityksen suorittamaan komissiolle seuraavat määrät:

— 211 307 euroa lisättyinä 69,47 euron päivittäisellä korolla 21.12.1991 lähtien siihen saakka, kun velka on maksettu kokonaan

— 6 610 euroa korvauksena eri vahingoista ja

— toimielimen oikeudenkäyntikulut.